

L'ús de les teràpies assistides amb cans per a una millora en l'educació dels infants amb TEA.

Autora: Núria Rubí Jàvega. Tutora: Carme Solé Resano

RESUM:

Actualment, l'autisme és un trastorn cada vegada més freqüent i que afecta a una part important de la població, a més de plantejar reptes importants en la comprensió, explicació i l'educació. La temàtica d'aquest article, gira al voltant de dos vessants: el món humà i l'animal. Pretén demostrar, com aquests dos mons poden estar molt relacionats, a més de proporcionar-se diversos beneficis. Tanmateix, relacionant-ho amb els dos temes, s'ha decidit centrar l'article en investigar: Quins beneficis aporten les teràpies assistides, concretament amb gossos, amb els infants que tenen autisme. Així doncs, la finalitat d'aquesta recerca és investigar i aprofundir en la utilització d'aquestes teràpies, per tal d'entendre el seu funcionament, i com aquesta pot ajudar a millorar la qualitat de vida i l'educació de l'infant amb TEA. Segons els resultats obtinguts podem destacar que mitjançant l'ús de les teràpies assistides, són nombroses les millores i avenços que proporcionen en quant a l'educació i qualitat de vida dels infants amb autisme.

Paraules clau: Teràpies assistides amb cans, educació, TEA , beneficis, comunicació, vincles afectius, socialització.

ABSTRACT:

Nowadays, autism is an increasingly common disorder that affects a large part of the population. Furthermore it lead to suppose important challenges in understanding, explanation and education. The theme of this article focuses on two aspects: the human world and the animal. Expect to demonstrate how these two different worlds can be related and also be provided several benefits. However, relating it to the two issues, it was decided to focus the research article on: Which benefits provide assisted therapy, particularly with dogs, with children who have autism. So the purpose of this research is to investigate and deepen the use of these therapies in order to understand its operation, and how this can help improve the quality of life and education of children with TEA. According to the results we highlight that using assisted therapy are numerous im-

provements and advances in terms of providing education and quality of life of children with autism.

Key words: Assisted therapy dogs, education, TEA, benefits, communication, bonding, socialization.

INTRODUCCIÓ

El trastorn de l'espectre autista, és remunta a la dècada dels anys 40, quan Leo Kanner (1943) i Hans Asperger (1944) van començar a fer les seves primeres descripcions " d'autisme". Tot i així existeixen indicis que anys previs aquests dos autors, ja hi havia hagut persones que havien estat identificades amb característiques similars a les descrites per aquests. (Artigas.J, Paula.I, 2011)

Avui dia, molts anys després, el trastorn de l'espectre autista, és molt més freqüent i afecta a una part important de la població - de dos a tres de cada mil persones - . Aquesta malaltia, planteja reptes importants en la comprensió, explicació i educació. De comprensió perquè resulta difícil entendre com és el món intern de persones amb problemes importants de relació i comunicació. D'explicació perquè el dia d'avui, després de diverses investigacions i recerques encara es desconeixen aspectes essencials de la gènesi biològica i els processos psicològics de les persones amb autisme i trastorns profunds del desenvolupament. I finalment d'educació perquè les persones amb aquests trastorn pateixen diverses limitacions quant a empatia i relació intersubjectiva, que normalment són els elements que permeten als infants aprendre mitjançant mecanismes d'imitació, identificació, intercanvi simbòlic i experiència vicària (Cabra,2012). Per tant, malgrat el pas del temps i la coneixença dels efectes i símptomes que provoca aquesta malaltia, encara s'està treballant per poder millorar la qualitat de vida d'aquestes persones i buscar diverses metodologies per treballar aquestes mancances.

En els darrers anys, s'han començat diverses investigacions i recerques que demostren com la presència de l'animal durant una sessió de teràpia mèdica produeix un efecte positiu i ajuda a treballar les diverses mancances que aquest trastorn provoca. A més, també s'ha demostrat que aquestes, ajuden a incrementar l'aparició de conductes socials, i a potenciar els efectes de la matèria. Finalment, la presència de l'animal, també ajuda que els infants es trobin

més confortables, i es mostrin més predisposats i motivats alhora de treballar amb la terapeuta. Per tant, mitjançant l'ús d'aquestes teràpies, la terapeuta podrà treballar més obertament aspectes socials, emocionals, i de comunicació amb l'infant, d'una atractiva i propera, obtenint signes de benestar com somriure, contacte visual amb el terapeuta, permetre contacte físic...

Aquests elements porten a pensar que el gos actua com a mediador, afavorint així l'aparició d'aquestes conductes més socials i afiliatives, també com a catalitzador, potenciant habilitats que poden ser posteriorment transferides a interaccions humanes i per tant a millorar l'educació i socialització de l'infant. (Morrison, 2007)

MARC TEÒRIC:

- **Recorregut històric:**

En primer lloc, per què fa al recorregut històric de les teràpies assistides, veiem que històricament els animals sempre han format part de programes terapèutics destinats a ajudar a les persones. És per això que he seleccionat la informació més rellevant i lligada amb el meu tema, la teràpia amb cans, tot i que també es puguin esmentar d'altres animals que es feien servir en el mateix context. Finalment, val dir que en l'actualitat i en el nostre país, com més a prop en la història mirem, no hi ha hagut grans avenços fonamentats, i que actualment és un tema que s'està investigant i treballant molt.

La freqüència i motivació que tant humans com animals mostrem per realitzar una conducta depèn totalment de l'associació entre la conducta i la seva conseqüència. És a dir, que perquè una conducta incrementi la seva incidència aquesta ha de ser assimilada per l'organisme com una cosa que se sent bé o que provoca quelcom positiu. En aquest sentit, la teoria del reforçament indica que l'increment d'una conducta depèn que sigui associada amb l'obtenció d'un premi o qualsevol estímul recompensant (reforçament positiu) o per què a la realització de la mateixa evita o treu una mica que se sent malament (reforçament negatiu), com quan prenem una pastilla per alleujar el dolor. En el cas de les persones amb TEA, l'ús de gossos en teràpies o en activitats de la vida dià-

ria podria actuar com reforçador positiu si fa que la teràpia sigui més agradable, o com reforçador negatiu si elimina components negatius de la mateixa o fins i tot, ajuda a dissipar l'estrès de les activitats i exigències de la teràpia, és a dir traient les conseqüències desagradables de la teràpia. (Skinner,1959)

La teràpia assistida amb animals, és una intervenció directa i amb uns objectius pre-dissenyats on participa un animal que reuneix uns criteris específics, com a part indispensable per el tractament. Tot el procés ha d'estar prèviament dissenyat i posteriorment avaluat (Oropesa, P., García, I., Puente, V., Matute, Y. 2009). A més, aquesta és defineix com la interacció entre humà i animal sota uns criteris predeterminats a solucionar alteracions de salut física o bé mental, i que vetlla per uns beneficis físics, socials, emocionals i cognitius tal com afirmen Levinson i Katcher o bé professionals de la salut (Alonso,2000).

D'altra banda, pel que fa a les primeres aparicions i recorregut històric de les teràpies assistides, veiem que el doctor i psiquiatra Sigmund Freud ja realitzava les seves consultes acompanyat pel seu gos perquè li facilitava la comunicació amb el pacient. (Baz, Garcia i López,2013). També pioner en l'ús de les TAC trobem a Boris Levinson (1953), amb seu gos Jingles, el primer can definit com a coterapeuta, en descobrir que un dels seus pacients amb una personalitat més introvertida i una falta de comunicació interactuava de forma positiva amb el gos. Levinson se n'adonà d'aquest fet i el va saber aprofitar per a arribar al jove. D'aquesta manera va néixer la TAA a la consulta del psicoterapeuta. Levinson va obrir el camp de la TAA amb el seu treball El gos com a coterapeuta l'any 1961. (Estivill,1999)

Posteriorment, al 1977, les investigacions i els escrits de Levinson van inspirar a Samuel i Elizabeth Corson, que estimulats per la feina de l'esmentat metge, van decidir avaluar la viabilitat d'aquest mecanisme terapèutic en un entorn hospitalari i van obtenir excel·lents resultats. (Fine,2003)

Tal com afirmen (Baz, Garcia i López,2013), a Espanya, les teràpies assistides no comencen a desenvolupar-se fins als anys 90. Quan al desembre del 1987

es va crear la Fundació Purina (actualment denominada Affinity) per promoure el paper dels animals de companyia a la societat mitjançant campanyes anti-abandonament d'animals i el suport per a implementar programes de TAA col·laborant amb la Societat Espanyola de Psiquiatria. Aquesta, estava destinada a persones marginades per edat (avis), delinqüència (en centres penitenciaris), o per capacitats (autistes, sords, cecs, conducta), entre d'altres. A canvi d'aquesta donació, la fundació Purina, va demanar als centres que avaluïn els diversos resultats de les intervencions amb animals i que comparteixin aquests en els congressos que realitzen.

Tot i que l'ús professional de la teràpia assistida amb animals va començar amb Levinson, el psicòleg Carl Rogers va ser qui va donar evidència que la presència dels animals podia ajudar al tractament amb nens. El 1999 es va posar en marxa el READ (reading education assistance dogs), un programa que incloïa que els nens llegissin als gossos. El propòsit d'aquest programa era de fomentar als nens a llegir problemes per a superar les seves pors. (Fine, 2003)

En l'actualitat, diversos veterinaris també juguen un paper important en la introducció al públic de la TAA. Aquesta teràpia com a tractament s'ha convertit en un camp molt important (Fatjó i Manteca, 2005).

- **Intervencions o recerques existents:**

Pel que fa a l'ús de les teràpies assistides amb cans, amb infants amb autisme, sabem que el trastorn de l'espectre autista (TEA) es caracteritza per dèficits en la reciprocitat social i la comunicació, així com conductes repetitives. Al llarg dels anys i diverses recerques, s'ha vist que les estratègies d'intervenció basades en l'explotació dels aspectes emocionals de les relacions entre gossos i humans tenen el potencial per superar diverses dificultats, que pateixen els subjectes amb TEA, com per exemple a relacionar-se i interactuar eficaçment amb altres. (Redefer i Goodman, 1989)

Tal com afirmen els Paredes, P., Pérez,M., García,P., Martínez,R., Rioux,M., Manzo,J.,et al.(2012) gossos tenen característiques sensorials i de comportament úniques que els permeten auxiliar els éssers humans quan aquests no tenen algun sentit o quan pateixen d'una discapacitat mental o física. En el cas de les persones que pateixen TEA, el gos és utilitzat actualment en dos tipus de tasques: Gos d'assistència o bé gos de teràpia que és en el qual l'article és centre. Aquest últim s'incorpora directament als tractaments terapèutics i ajuda a potenciar els efectes psicològics educatius , socials i comunicatius d'aquesta. D'acord amb Grandin (2005) la presència d'un animal durant una sessió de teràpia pot afavorir a que una persona amb TEA pugui percebre com a menys intimidant i més confortable i atractiva .

En estudis recents, s'ha observat nombrosos beneficis i millores en quant la presència dels cans en les teràpies. Inclòs sense importar si el gos participa de manera activa o passiva en la teràpia, els nens amb TEA presenten un menor nombre de conductes indicatives d'estrès i un major nombre de conductes socials en comparació a quan la teràpia transcorre sense que el gos estigui present.(Grandin,2005)

No obstant això, si el gos participa de manera activa sent mediador de les activitats entre la terapeuta i el nen, el percentatge de vegades en què el nen obeeix les instruccions de la terapeuta passa d'un 20% a gairebé un 80% si la instrucció implica interactuar amb el gos. (Paredes,P., Pérez,M., García,P., Martínez,R., Rioux,M. ,Manzo,J., et al 2012)

En termes generals, estudis han mostrat que en presència d'un gos, els infants amb TEA manifesten majors signes de benestar com per exemple: somriure, fer contacte visual amb el terapeuta i permetre el contacte físic. Partint que un millor humor i comportament per part dels nens pot influir en l'èxit de la teràpia, això porta a pensar que el gos actua com a mediador afavorint l'aparició de conductes socials i afiliatives, i com a catalitzador potenciant habilitats que poden ser posteriorment transferides cap a interaccions humanes. (Martinez, 2012)

Redefer i Goodman (1989) també mostren que la presència i interacció amb un gos en sessions terapèutiques de nens amb TEA provoca millores en les seves conductes. En el seu estudi, nens diagnosticats amb aquest trastorn d'entre 5 i 10 anys, van ser avaluats de forma individual mentre eren exposats a una sèrie de teràpies en les quals es va incorporar un gos. Previ a la incorporació de l'animal i durant cada sessió de teràpia es registre el número de vegades que els nens dirigiren la seva atenció cap al gos o cap al terapeuta, així com les interaccions verbals o físiques que tenia amb aquest, a més del joc individual (aïllament). Els resultats van mostrar que en totes les sessions en les que el gos va estar present, els nens van desplegar un major nombre de contactes visuals cap als ulls del terapeuta i del gos, així com un menor nombre d'aïllaments.

De manera similar, Silva i Cols (2011) van mostrar que quan un nen de 12 anys diagnosticat amb TEA rebia la seva teràpia en companyia d'un gos, aquest desplega un nombre menor de conductes negatives com insults i agressivitat cap a objectes i cap al terapeuta, i un major nombre de conductes positives com donar i permetre el contacte físic del terapeuta, mirar directament als ulls d'aquest i fins i tot somriure, en comparació a quan la mateixa teràpia passava sense el gos.

Altres beneficis que s'associen a l'ús dels cans és la idea que els gossos tenen propietats intrínseques que poden provocar canvis i efectes benèfics en els éssers humans. D'acord amb aquesta concepció la mera presència del gos, el seu comportament espontani, honest i consistent, així com les seves habilitats per interactuar amb els humans poden transformar un ambient advers en un amigable afavorint així l'adquisició i desenvolupament d'experiències gratificants i útils per a la vida. (Berry, A., Borgi, M., Francia, N., Alleva, E., Circulli, F. 2013)

Tanmateix, Berry, A., Borgi, M., Francia, N., Alleva, E., Circulli, F. (2013) afirmen com les estratègies d'intervenció basades en l'explotació dels aspectes emocionals de les relacions entre gossos i humans tenen el potencial per superar la dificul-

tat dels subjectes amb TEA per relacionar-se i interactuar eficaçment amb altres, dirigits als símptomes principals d'aquest trastorn com per exemple: dèficits en la reciprocitat social i la comunicació, i per l'inusualment restringit, conductes repetitives.

A més, creuen que és possible la hipòtesi que aquestes estratègies poden representar una eina eficaç per esmorteir la retirada dels nens amb TEA apuntant alguns dels símptomes principals d'aquest trastorn.

El patró simple i interpretable de moviments que caracteritza els gossos podria facilitar la participació dels nens amb TEA en accions socials estructuralment simples que no requereixen la interpretació de senyals verbals i són altament repetible i predictable (per exemple, llançar, anar a buscar i recuperar el joc, caminant pel gos amb una corretja, donar una ordre a mà).

L'adquisició de la capacitat d'interpretar i respondre als senyals socials i de comportament dels gossos poden proporcionar un pont per aprendre a interpretar el comportament més subtil dels éssers humans. També s'ha suggerit que els gossos, representen un poderós estímul sensorial, senten sons forts i clars, una impressió visual i viva, una olor especial, i produeix un estímul per tocar que podrien apuntar als baixos nivells d'excitació sensorials i afectius que caracteritzen els nens amb TEA. (Martinez,2012)

Finalment, es pensa que els animals poden actuar com a mediadors socials en interaccions humanes. En aquest sentit la presència i comportament dels animals pot estimular la conversa i proveir un tema neutral, minorant la incomoditat i estrès de ser el blanc d'atenció. Per tant, tot sembla indicar que la presència i interacció amb un gos genera un major benefici per als infants amb TEA durant les teràpies. (Oropesa,P., García,I., Puente,V., Matute, Y. 2009)

OBJECTIUS I HIPOTESIS I INTERROGANTS:

La base d'aquest article, té com a objectiu fer una recerca per tal d'investigar si l'ús de les teràpies assistides amb cans permet una millora en l'educació dels

infants amb TEA. Per tant, els interrogants o hipòtesis que es plantegen són les següents:

- Entendre que són les teràpies assistides amb cans i en què consisteixen
- Explorar els beneficis que aporten l'ús de les teràpies assistides amb cans amb els infants amb TEA

DISSENY

Per dur a terme l'article, el tipus de disseny o mètode que es segueix és qualitatiu. Parteix d'una base teòrica extreta a partir de documents i articles, que posteriorment, ha estat complementada amb informació obtinguda a partir de tres entrevistes a quatre especialistes diferents. Totes elles, treballen en el món de les teràpies assistides o bé amb infants amb autisme. A més de la pròpia cerca d'articles o llibres relacionats amb l'autisme i sobretot amb les teràpies assistides amb cans, es compta des d'un primer moment amb la col·laboració i ajuda tant del centre "Escala-iris" de desenvolupament infantil com amb l'associació d'acció social "AAS DISCAN".

Participants:

Per tal de contrastar la recerca prèviament feta i per tal d'assolir els objectius en que es centre l'article, es duran a terme entrevistes a quatre especialistes diferents. Totes elles tenen un lligam amb les teràpies assistides i tracten amb infants amb autisme. Les participants són terapeutes, tècnics i una mestra.

Les especialistes entrevistades són:

Patricia Duran: Directora del centre Escala-Iris, terapeuta de teràpies ABA i teràpies assistides amb cans.

Cecilia Gómez: Tècnica ocupacional, és la tècnica durant les sessions de teràpia assistida de la Patricia.

Teresa Espinosa: Fisioterapeuta a l'escola: Associació Centre Pedralbes. Responsable de duu a terme les teràpies assistides amb cans en el centre.

Ariadna Grau: Mestre d'educació primària i recentment terapeuta després de realitzar el màster que proporciona l'empresa CTAC en teràpia assistida amb cans.

Dimensió d'anàlisi i instruments:

La dimensió d'anàlisi d'aquest estudi és conèixer en què consisteix l'ús i el funcionament de les teràpies assistides amb cans amb infants amb autisme, amb la finalitat d'entendre com es treballen i es desenvolupen aspectes de l'educació com la comunicació, socialització, emocions, etc. I per tal donar resposta i valorar la hipòtesi plantejada en aquest treball. Per fer-ho, he seguit la següent estratègia:

- **Entrevistes.** S'han dut a terme tres entrevistes a quatre professionals diferents, algunes més relacionades amb el món animal com és el cas de les tècniques i d'altres més centrades en l'infant, com és el cas de les terapeutes. També a una mestra, recentment especialitzada amb TAA, qui pot aportar una visió més propera entre la relació teràpia- educació.

Procediment:

Cal destacar, que al llarg de tota la recerca, he comptat amb l'ajuda i participació del centre Escala-Iris, i de les especialistes Patricia Duran i Cecilia Gómez, terapeuta i tècnica de CTAC, empresa innovadora encarregada de l'ensinistrament de cans, del funcionament de teràpies assistides, promotora de màsters i també cursos en TAA. La seva ajuda ha estat clau tant per centrar i enfocar la temàtica com per la recollida d'informació i posteriorment per contrastar la part bibliogràfica amb les seves experiències. Tanmateix, he pogut comptar amb la participació del centre d'acció social AAS DISCAAN.

En primer lloc, es parteix d'una recerca bibliogràfica, inclosa dins del marc teòric, centrada al voltant de dos conceptes rellevants: l'autisme i les teràpies assistides amb cans. Es pretén fer una recerca per entendre quin lligam i recorregut històric tenen en comú aquets dos mons, com es complementen, quins beneficis es poden aportar, com ajuden els cans als desenvolupament dels infants amb TEA, i si realment l'ús d'aquestes teràpies produeix millores en la comunicació, socialització, vincles afectius, etc i per tant ajuden assolir una qualitat de vida millor en l'infant.

En segon lloc, per tal de contrastar la recerca prèviament feta i per tal d'assolir els objectius en que es centre l'article, s'han dut a terme entrevistes a quatre especialistes diferents.

En tercer lloc, tot i que no quedi recollit en el cos del treball, tant el centre Escala-Iris com l'associació d'acció social AAS DISCAAN, m'han permès la participació directe (visual) de dues sessions de teràpia assistida amb gossos per tal de veure quina és la seva metodologia, com treballen el tècnic i el terapeuta, quina classe d'activitats realitzen per treballar aspectes socials o bé emocionals, etc.

Finalment amb la informació extreta a partir de la fonamentació teòrica dels diferents articles, llibres i la complementació amb les entrevistes realitzades a les diferents professionals, podré contrastar les diverses informacions i per tant extreure les meves pròpies conclusions així com analitzar els resultats i poder interpretar-los tenint com a referència el marc conceptual.

RESULTATS:

Després de duu a terme les diferents entrevistes esmentades anteriorment, a continuació mostro els resultats que he extret intentant donar resposta als objectius plantejats a l'inici de la investigació.

Objectiu 1: Entendre què són les teràpies assistides amb cans i en que consisteixen

Totes les participants coincideixen en que les teràpies assistides són una teràpia complementària a diferents intervencions o bé a altres teràpies que es poden fer amb un nen amb necessitats educatives especials. En aquestes, és necessària la participació de quatre elements fonamentals: l'infant, el terapeuta, el tècnic i el gos. Sense algun d'aquest elements no es considera una teràpia. Aquestes, consisteixen en un tractament terapèutic en el qual l'animal està involucrat directament, i el terapeuta fixa uns objectius específics per a cada infant depenent de les habilitats que es vulguin treballar i millorar. Aquestes poden ser habilitats socials, emocionals, físiques, de comunicació, relació, etc. Finalment la gestió del tècnic és fonamental ja que s'encarrega de pensar activitats per treballar amb el gos que responguin als objectius que la terapeuta vulgui treballar i desenvolupar en l'infant.

Un dels aspectes claus per a la realització de les teràpies és la comunicació, tant amb la família com amb altres terapeutes, o bé mestres. És important saber de quin context es parteix, i quines són les habilitats amb més mancances per poder establir els objectius i treballar tots conjuntament. Tal com afirma una de les terapeutes, “ El primer que fem és marcant-se uns objectius a principi de curs, i a partir d'aquí anem valorant cada sessió i revisant els objectius, les activitats i modificant tot allò que es creu que no funciona. També es proposen nous objectius o bé s'assoleixen uns altres “. (Vegeu annex 2, pg.11-12)

D'altra banda, també totes les especialistes coincideixen en que el gos és no més un element motivador en la teràpia, que els serveix com a estímul per a poder treballar el que realment volen aconseguir. Una de les especialistes, ressalta que per a ella és una teràpia perfecte per complementar la teràpia ABA, (teràpia conductual on es treballa les habilitats de la persona.) ja que si durant les hores de teràpia mostra dificultat en el desenvolupament d'alguna habilitat, aleshores treballen amb el gos, per estar més motivat, perquè és un estímul diferent i perquè veuen la resposta en l'altre. “ No és el mateix demanar-li que em raspalli els cabells a mi, que al gos, que ja ho fa per deixar-lo guapo i perquè té un vincle afectiu amb ell”. (Vegeu annex 3, pg.25-26) Afirma la terapeuta. Un altre de les especialistes, ressalta la importància de l'ús de les teràpies

assistides amb cans com a complement per a la rehabilitació física, el tractament de les emocions i la relació. “ Es un complement més com qualsevol altre que podem trobant-se, però a la vegada és com un complement molt més especial perquè intervenen uns essers vius, i es diferent a altres coses o altres ajudes que puguis tenir.” (Vegeu annex 1, pg.5) Afirmar la tècnica.

Tanmateix, destaquen la capacitat que té el gos d'estimulació i les actituds que això genera vers al nen. D'una banda això ja és un complement educatiu, però a més ajuda i incita a treballar altres aspectes més emocionals, o socials.

En concret, comenta una terapeuta “ En el cas dels TEA'S, funciona molt bé en la part de socialització, jo penso que és una tècnica fantàstica, ja que sovint és més fàcil que sobri al gos que a un company o bé adult”. (Vegeu annex 1, pg.8) A més, afegeix: “Hem de tenir en compte què és un estímulo i suport molt important, que el que genera és bàsicament motivació, si no seria molt més avorrit” (Vegeu annex 1, pg.11)

Objectiu 2: Explorar els beneficis que aporten l'ús de les teràpies assistides amb cans amb els infants amb TEA.

Mitjançant l'ús de les teràpies assistides amb cans, s'aconsegueix treballar diversos objectius, plantejats per la terapeuta, que pretenen ensenyar o bé millorar mancances de l'infant. Depenent del nen, la terapeuta es marcarà uns objectius o bé uns altres, però tots estan destinats a treballar i desenvolupar diverses mancances que són generades per el propi trastorn. Per tant, mitjançant l'ús de les teràpies s'aconsegueixen uns beneficis que ajuden a l'autonomia i l'educació de l'infant, per exemple habilitats d'autonomia personal (vestir-se, raspallar-se...), habilitats de joc, habilitats acadèmiques, cognitives...

Al cap i a la fi totes aquelles habilitats que es consideren bàsiques d'una persona, sempre basant-nos des de la conducta que és el que més manca els proporciona, ja que tenen dificultat alhora de comunicar-se i aleshores, quan ho intenten, no en saben o ho fan mitjançant una queixa o bé d'una conducta

inadequada. Per tant mitjançant l'ús de les TAA s'aconsegueix que l'infant reconduïxi la seva conducta per poder comunicar-se i valdre's per ell mateix.

Tenint en compte que el trastorn de l'espectre autista, es caracteritza per dèficits en la reciprocitat social, la comunicació, les emocions, i els vincles afectius, entre d'altres, la terapeuta, és marcarà uns objectius, que es treballaran juntament amb la tècnica per a potenciar i desenvolupar aspectes educatius que ajudin a millorar la seva conducta i autonomia. Qualsevol aspecte que es treballi, tant social, com emocional, cognitiu, sempre serà una millora per al seu aprenentatge i comportament, a més de repercutir en el seu entorn social.

Mitjançant els objectius s'aconsegueixen diversos beneficis amb l'ús de les teràpies assistides:

Categoria 1: Físics

Mitjançant l'ús de les teràpies assistides, es poden treballar aspectes físics de la persona com per exemple la mobilitat i la rehabilitació. En aquest cas, el terapeuta és marca uns objectius i el tècnic haurà de pensar activitats on l'infant desenvolupi aquest objectiu i per tant el terapeuta pugui treballar amb l'infant, però sempre pensant activitats que facin interactuar el nen amb el gos. La finalitat, és que l'infant vagi desenvolupant durant les diverses sessions una millora en la mobilitat, fins al punt que aquesta mancança es vagi reduint i finalment es pugui retirar. Per exemple, tal com afirma la terapeuta: " Es realitzen certs moviments al nen perquè treballi diverses parts del cos, depenent d'on tingui una menor mobilitat. També es fan pinçaments de mà per llençar-li la pilota o oferir-li un premi... Això és un petit i senzill exemple que sembla que no sigui gran cosa, però ja s'està treballant la motricitat fina ".(Vegeu annex 3, pg.30) "També a l'hora de raspallar el gos estariem fent uns moviments amb el braç, o treure'l a passejar, estariem treballant motricitat, responsabilitat, espera...etc." (Vegeu annex 3, pg.30) Afirma la tècnica.

Categoria 2: Cognitiu - comunicació

Mitjançant la teràpia assistida amb gossos, podem treballar perfectament qual-sevol àmbit de l'educació, tot depenent del grau d'afectació de l'infant. Simplement el fet d'introduir un gos durant la teràpia, ja resulta un element educatiu per a ells, perquè és un estímul que els motiva, que els és atractiu, innovador. Val dir que hi ha infants que no es senten atrets per els gossos, o bé que no perceben fins al cap de varies sessions que el gos hi és present, però per a la majoria resulta un element motivador i enriquidor durant el seu aprenentatge. Pel que fa als aspectes més cognitius, es poden treballar d'una banda, aspectes bàsics com l'atenció, la memòria, el llenguatge, els colors, els números, etc. I d'altra banda, aspectes més complexos com lecto-escriptura, matemàtiques, ciències... Inclòs una de les especialistes afirma estar treballant la reproducció dels gossos, com es queden embarassats, el part, entre d'altres, a partir de les teràpies amb gossos. Tot depèn molt del nivell del nen que estiguem parlant, si estem parlant del nivell d'un nen molt basal, doncs tota la part més d'estimulació que ens proporciona el gos també es un complement educatiu, ja que el seu currículum doncs aniria cap aquesta banda. Si parlem d'un nen que ja esta fent o seguint una escolaritat adaptada, doncs pots treballar activitats més complexes i aplicar-ho a moltíssimes coses.

Categoria 3: Socials - vincles afectius

El fet més important de les teràpies assistides és que l'infant empatitzi i acabi establint i de desenvolupant un vincle afectiu amb l'animal. D'aquesta manera l'infant poc a poc va desenvolupant un sentiment de responsabilitat, d'amistat, d'aproximació que fa que vulgui comunicar-se amb ell mitjançant carícies, mirades, paraules, etc... D'aquesta manera, és molt més fàcil per a la terapeuta i per a la tècnica que el nen vagi treballant els objectius establerts que finalment faran que ell sigui més autònom i que aquestes mancances que pugui tenir, vagin desapareixen. Per exemple gràcies al vincle afectiu es poden treballar hàbits (des d'higiene fins a comportament, concentració, d'autonomia personal...) o bé de comunicació perquè percep l'animal com a un igual.

El més important en aquest cas es que finalment aquesta habilitats que es van desenvolupant per el vincle afectiu creat, per exemple pentinar, acariciar, passejar... les acabi adquirint per a ell mateix i traslladant al seu entorn.

D'altra banda també es treballen aspectes socials com l'empatia, l'espera, a conversa recíproca, el poder respectar l'altre... En aquest cas és interessant activitats que es realitzen amb el gos com per exemple anar al parc, l'infant ja es veurà obligat a interactuar amb altres persones que per exemple s'aproparan a parlar o tocar el gos, i el més important amb altres infants de la seva edat. Un altre de les activitats interessants és fer simulacres, per exemple anar al mercat a comprar o a la perruqueria, a la platja... Es fan simulacres de situacions reals que viurà el nen per treballar primer un aspecte social de cohesió i interacció amb la societat i després un treball també d'aprenentatge si anem al supermercat hem de comprar, pagar, controlar el canvi...) A més de treballar aspectes socials com l'espera, el torn, la paraula i sobretot el més important per a ells l'autonomia, fer-se càrrec del gos, controlar-lo, dirigir-lo, etc. Mitjançant totes aquestes activitats s'aconsegueixen treballar molts aspectes socials i de vincles afectius que després es pretén traslladar al seu entorn més proper: l'escola i la família.

Categoria 4: Emocionals - estímuls.

Dins de les teràpies assistides, un dels factors claus és el can. Aquest, és un element motivador per als infants, per a ells és el seu company i acaben desenvolupant un vincle afectiu amb l'animal, per tant mitjançant les diverses activitats, els infants aprenen sense ser-ne conscients, gaudint i interaccionant entre els diversos especialistes i el gos. Però cal esmentar, que el gos a més d'un element motivador el qual ajuda als especialistes a desenvolupar unes activitats i assolir uns aprenentatges, també actua com a estímulo generant una educació i uns sentiments en l'infant. Per tant, el can és un estímulo que facilita una sèrie d'emocions bàsiques, encara que aquest no interactua amb el nen. El simple fet de fer les presentacions, el que el gos es mogui al voltant seu, li demani carones, el tacte, etc, ja provoca una reacció i els desperta un interès. Tal com afirma la tècnica: " El gos està allà durant el dia a dia, els agrada estar al costat de les persones, no és un animal que surt corrents, és un animal que sensorialment és molt agradable i que socialment és nostre, nosaltres necessitem d'ells i ells de nosaltres, és un amor recíproc". (Vegeu annex 2, pg.26) A més tal com afirma la terapeuta: " Els gossos tenen un sentit més, no sé que tenen, però si sé que els agrada tocar-lo, els resulta un estímulo diferent, com es

mouen, com els miren als ulls, quan potser això no succeeix amb la seva mare” (Vegeu annex 2, pg.21)

Per tant, veiem que deixant de banda els objectius que vol treballar el terapeuta, el simple fet d'introduir el gos en la teràpia, tot i que no interaccioni, ja genera unes emocions i desperta uns sentiments i estímuls en els infants.

DISCUSSIÓ, CONCLUSIÓ:

Un cop finalitzada la part de documentació i recerca, d'haver pogut contrastar-la amb les diverses fonts personals de les entrevistades, i d'haver analitzat el contingut i buidatge de les entrevistes, considero que puc donar resposta a les qüestions o hipòtesis plantejades a l'inici i per tant concloure la recerca de l'article.

En primer lloc, pel que fa al desenvolupament de les teràpies assistides i en que consisteixen, veiem que hi ha unanimitat en la resposta de les diverses especialistes. Totes creuen que és una alternativa més per treballar amb els infants amb autisme. Un tractament terapèutic mitjançant el qual es poden treballar aspectes com les habilitats socials, emocionals, físiques, de comunicació, relació, etc. En definitiva, aquells aspectes vitals de la persona que es veuen afectats per el trastorn de l'espectre autista. Totes coincideixen en que és una bona manera per estimular el nen, però no la única o tampoc efectiva per a tots els infants. També coincideixen en la idea que el gos és només un element motivador i un estímulo durant la teràpia, però que la importància vital recau en objectius específics que es marqui la terapeuta per tal que cada infant dependent de les seves mancances treballi i millori unes habilitats, i així doncs arribar a aconseguir una autonomia personal i millor qualitat de vida.

Lligat amb el marc teòric, veiem que la teràpia assistida amb animals, consisteix és una intervenció directa i amb uns objectius pre-dissenyats on participa un animal que reuneix uns criteris específics, com a part indispensable per el tractament. Tot el procés ha d'estar prèviament dissenyat i posteriorment avaluat (Oropesa, P., García, I., Puente, V., Matute, Y. 2009). Per tant, també veiem com aquesta, és defineix com la interacció entre humà i animal, que sota uns criteris pre-determinats pretén solucionar alteracions de la salut física o bé

mental i que vetlla per uns beneficis físics, socials, emocionals i cognitius (Alonso,2000). A més, la teoria del reforçament indica que l'increment d'una conducta depèn que sigui associada amb l'obtenció d'un premi o qualsevol estímul recompensant (reforçament positiu) o per què a la realització de la mateixa evita o treu una mica que se sent malament (reforçament negatiu), com quan prenem una pastilla per alleujar el dolor. En el cas de les persones amb TEA, l'ús de gossos en teràpies o en activitats de la vida diària podria actuar com reforçador positiu si fa que la teràpia sigui més agradable, o com reforçador negatiu si elimina components negatius de la mateixa o fins i tot, ajuda a dissipar l'estrès de les activitats i exigències de la teràpia, és a dir traient les conseqüències desagradables de la teràpia. (Skinner,1959).

Tanmateix, tot i que el can sigui un reforç per a que els especialistes treballin els seus objectius, també resulta un estímul que genera diferents sensacions i emocions en l'infant, per exemple el tacte, el moure's

En segon lloc, pel que fa als beneficis que aporten l'ús de les teràpies assistides amb cans amb els infants amb TEA, veiem que són nombroses les millores que proporcionen alhora de treballar amb infants d'espectre autista. Mitjançant l'ús d'aquestes teràpies podem tractar perfectament qualsevol àmbit de l'educació, però d'una manera especial, ja que probablement serà més atractiva per a l'infant, i per tant ajudarà a motivar-lo durant les sessions i a que aquest progressi i millori en l'assoliment dels objectius.

Referent als beneficis físics, veiem que mitjançant l'ús del gos durant la teràpia es poden realitzar diverses activitats de joc per exemple per tal d'arribar a desenvolupar millores en la mobilitat de l'infant. Tanmateix, pel que fa als beneficis cognitius, és poden treballar aspectes des de més concrets o bàsics com colors, números fins a més abstractes o complexos com la reproducció, la lecto-escritura, o bé matemàtiques. A més durant aquest procés hi ha altres tipus de coneixements també implícits com la comunicació, l'atenció, la memòria, la planificació o bé també hàbits personals com raspallar-se les dents, vocabulari de roba, etc. Quant als aspectes socials, el fet d'establir una relació amb el gos, l'infant poc a poc va desenvolupant un sentiment de responsabilitat, d'amistat,

d'aproximació que fa que vulgui comunicar-se amb ell mitjançant carícies, mirades, paraules... També es realitzen activitats que permeten a l'infant interactuar amb la societat, com anar al parc o bé simulacre de compra al supermercat. D'aquesta manera el nen va desenvolupant poc a poc situacions de comunicació, de relació, i d'empatia. Finalment, pel que fa als aspectes emocionals i d'estimulació en l'infant, simplement el fet d'introduir un gos durant la teràpia, ja resulta un element motivador i atractiu, que els desperta uns estímuls i els genera unes emocions, quan el gos es mou al voltant seu, la sensació del tacte en acariciar-lo, quan el premien, etc. D'acord amb Grandin (2005) veiem que la presència d'un animal durant la teràpia pot ajudar a l'infant a percebre-la com a menys intimidant i més comfortable. D'acord també amb Martínez (2012), veiem que aquest fet provoca majors signes de benestar com per exemple: somriure, contacte visual, contacte físic, i genera un millor humor i comportament que pot influir en l'èxit de la teràpia.

Lligat amb el marc teòric, veiem doncs que és possible la hipòtesi que aquestes estratègies poden representar una eina eficaç per esmorteir la retirada dels nens amb TEA apuntant alguns dels símptomes principals d'aquest trastorn.

El patró simple i interpretable de moviments que caracteritza els gossos facilita la participació dels nens amb TEA en accions socials estructuralment simples que no requereixen la interpretació de senyals verbals i són altament repetibles i predictibles (per exemple, llançar, anar a buscar i recuperar el joc, caminant pel gos amb una corretja, donar una ordre a mà). A més l'adquisició de la capacitat d'interpretar i respondre als senyals socials i de comportament dels gossos poden proporcionar un pont per aprendre a interpretar el comportament més subtil dels éssers humans.

També s'ha suggerit que els gossos, representen un poderós estímul sensorial, senten sons forts i clars, una impressió visual i viva, una olor especial, i produeix un estímul per tocar que podrien apuntar als baixos nivells d'excitació sensorials i afectius que caracteritzen els nens amb TEA. (Martínez, 2012). Tanmateix, els gossos actuen com a mediadors socials en interaccions humanes. En aquest sentit la presència i comportament dels animals pot estimular la conversa i relaxar l'ambient, minorant la incomoditat i afavorint un clima més

agradable. Per tant, tot sembla indicar que la presència i interacció amb un gos genera un major benefici per als infants amb TEA durant les teràpies. (Oropesa, P., García, I., Puente, V., Matute, Y. 2009). S'afirma doncs, que les estratègies d'intervenció basades en l'explotació dels aspectes emocionals de les relacions entre gossos i humans tenen el potencial per superar la dificultat dels subjectes amb TEA per relacionar-se i interactuar eficaçment amb altres, dirigits als símptomes principals d'aquest trastorn com per exemple: dèficits en la reciprocitat social i la comunicació, i per l'inusualment restringit, conductes repetitives. (Berry, A., Borgi, M., Francia, N., Alleva, E., Circulli, F. 2013)

Tanmateix, veiem que es poden treballar habilitats d'autonomia personal, de joc, acadèmiques, cognitives, socials, emocionals. Al cap i a la fi totes aquelles habilitats que es consideren bàsiques d'una persona, i que es veuen afectades o amb mancances degut a les conseqüències del trastorn. A més, s'aconsegueix que l'infant reconduïxi la seva conducta per poder comunicar-se i valdre's per ell mateix.

Per tant, l'ús del can durant les teràpies ajuda al terapeuta assolir i treballar mancances en l'infant de caire social, emocional, afectives, cognitives, etc. Aquest fet, farà que posteriorment els avenços generats en l'infant es posin en joc en el seu entorn més immediat: l'escola, la família... I per tant ajudarà a una millora tant de la conducta, com de la socialització i l'educació, tot afavorint una millora en la qualitat de la seva vida. Així doncs, tal com afirmen Paredes, P., Pérez, M., García, P., Martínez, R., Rioux, M., Manzo, J., et al. (2012) els gossos tenen característiques sensorials i de comportament úniques que els permeten auxiliar els éssers humans quan aquests no tenen algun sentit o quan pateixen d'una discapacitat mental o física.

Finalment, d'acord amb Martínez (2012) veiem que l'adquisició de la capacitat d'interpretar i respondre als senyals socials i de comportament dels gossos poden proporcionar un pont per aprendre a interpretar el comportament més subtil dels éssers humans.

Un cop finalitzat el buidatge de les entrevistes, d'analitzar els resultats i contrastar-los amb la recerca prèvia (marc teòric) tot discutint els resultats obtinguts, podem concloure que les teràpies assistides són un bon mètode per treballar amb els infants amb autisme, ja que ajuden a desenvolupar diverses habilitats de la persona que es veuen afectades per la malaltia. Però sempre hem de tenir en compte que són una teràpia més, complementària a altres que poden realitzar els infants, no es tracta d'una teràpia única. A més, també aclarir que el gos és un element motivador que genera unes emocions i uns estímuls en l'infant però que és de vital importància una bona feina per part de la terapeuta i de la tècnica que seran les que avaluin les mancances de l'infant, i fixin quins objectius volen treballar i per tant dissenyin activitats per millorar i desenvolupar habilitats com socialització, comunicació, etc.

Tanmateix, la teràpia assistida amb gossos no deixa de ser un suport, per que l'infant millori la seva conducta i adquireixi un aprenentatge que el permetrà ser més autònom i duu una vida més lliure i de millor qualitat.

Finalment, referent a les limitacions alhora de realitzar el article, cal esmentar que des d'un inici hi ha hagut dificultats. Per una banda, en la realització del marc teòric ja que he pogut veure que actualment no hi ha unanimitat en els diversos estudis a més de pocs estudis científics recents que validin aquesta teoria, per tant la informació era molt antiga, poc concreta, i escassa. Els estudis en les teràpies assistides estan evolucionant molt a Amèrica, però a Espanya encara és molt pioner i força desconegut. D'altra banda trobem que alhora de realitzar les entrevistes, no ha estat gaire fàcil contactar amb especialistes en el sector, i que és tracta d'un tema molt delicat pel que fa a les famílies, per tant tampoc ha estat fàcil aconseguir testimonis i finalment no s'ha pogut entrevistar a cap familiar.

BIBLIOGRAFIA:

Paredes,P.,Pérez,M.,García,P.,Martínez, R.,Rioux,M.,Manzo,J.,Coria-Avila,G.
(2012). El uso del perro en el tratamiento del transtorno espectro autista.Neu-
robiologia,3,1-15

Cabra Martinez, C.(2012) . Terapia asistida con animales,efectos positivos en la salud humana. Journal of Agriculture and Animal Sciences,1,(2),32-44.

Oropesa,Roblejo,P.,García,Wilson,I.,Puente Saní,V., Matute Gaínza,Y. (2009). Terapia asistida con animales como fuente de recurso en el tratamiento rehabilitador,13,6,1-6.

Sintes Estévez, A., Colomer Bollo,M.,Domènec Elizalde, E.,Tor Fabra, J., Dolz Abadia, M.,Sanchez Fernández, B., San Molina, L.(2013). Revista de psiquiatria Infanto-Juvenil. Intervención asistida con animales para la estimulación cognitiva de niños y adolescentes en la Unidad de Primeros episodios psicóticos. Recuperat a :

<http://www.aepnya.com/index.php?journal=RPIJ&page=article&op=view&path%5B%5D=105>

Sams,M.J., Fortney, E.V., & Willenbring,S. (2006). Occupational therapy incorporating animals for children with autism: A pilot investigation.American Occupational Therapy Association, 60, 268–274.

Berry, A., Borgi, M.,Francia, N., Alleva, E., PhD, Cirulli, F. (2013) Use od Assistance and Therapy Dogs for Children with Autism Spectrum Disorders: A critical Review of the Current Evidence. The journal of alternative and complementary medicine,19(2),73-80.

Baz Montero,A.,Garcia Couto,M.,López Colom, P.(2013) Teràpia assistida amb animals. Recuperat a: <https://ddd.uab.cat/pub/estudis/2013/115241/terassani.pdf>

Artigas, J., Paula, I.(2011) El autismo 70 años después de Leo Kanner y Hans Asperger. Recuperat a:

http://scielo.isciii.es/scielo.php?pid=S0211-57352012000300008&script=sci_art-text